

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 2 2 2 1 0 3 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 2 ====

Razčlemba izhodiščnega besedila

Sreda, 24. avgust 2022 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Priloga z neumetnostnim besedilom in konceptni list sta na perforiranih listih, ki ju kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 18 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 90. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo in skladno s pravopisnimi pravili, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 3 prazne.

Konceptni list

Empty rectangular box for writing.

4 Komu je bila namenjena njegova slovnica in kakšen je bil njen vpliv? Koliko jezikov je v tistem času sploh že imelo natančno določena pravila rabe?

Pomen Bohoričeve slovnice ni bil v njeni neposredni uporabnosti, namenjena je bila namreč zelo ozkemu krogu slovenskih in tujih intelektualcev, ki so znali latinsko. Njen pomen je bil predvsem simbolen, saj je obstoj takšne slovnice močno okreplil jezikovno samozavest našega prostora. Slovenščina je z njo postala 9. tedanji ljudski jezik s sodobno slovnico, kar je tudi z današnjega vidika ogromen in prelomen dosežek.

5 Naslov slovnice *Proste zimске urice* danes zveni nekoliko nenavadno ... Kaj pomeni to poimenovanje?

Ker naslov vedno navajamo v okrajšani obliki, nam res zveni nenavadno. Bohoričeva slovnica se v resnici imenuje *Proste zimске urice o latinskokranjski slovnici*, kar pomeni o slovnici slovenskega jezika, ki se zapisuje z latinskimi črkami. Zakaj proste zimске urice? Ker je bila slovnica večinoma napisana v zimskem času ob korekturah Dalmatinove Biblije. Beseda *arcticus* ('zimski') ima tu še dodatni pomen, saj lahko pomeni tudi 'severni' – slovnica je bila namreč natisnjena v Wittenbergu, na severu. Hkrati je iz naslova slovnice razvidna tudi Bohoričeva skromnost. Besedna zveza *proste urice*, ki je bila v naslovih tedanjih evropskih piscev kar pogosta, namreč poudarja neambicioznost tega dela. To je tipični Bohorič: pretirano skromen in prodoren obenem.

6 Glede na nizko stopnjo pismenosti na današnjih slovenskih tleh – kako dostopne so bile knjige in kako se je vsebina širila med ljudmi? Kdo je financiral njihovo izdajanje?

Knjige so ljudje večinoma poslušali. Večji del prebivalstva, mnogo več kot 90 odstotkov, je bil namreč nepismen. Zato so tisti, ki knjig niso znali brati sami, njihovo vsebino poslušali. Pri tem so igrali pomembno vlogo tako protestantski duhovniki kakor tudi mnogi drugi intelektualci, zelo pomembna je bila tudi vloga izobraženih žensk, plemkinj in bogatejših meščank.

(Prirejeno po: <https://www.rtvsllo.si/kultura/slovnica-je-mocno-okrepila-jezikovno-samozavest-nasega-prostora/540788>. Pridobljeno: 31. oktobra 2020.)

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. S podatki iz izhodiščnega besedila dopolnite naslednje povedi.

Spraševalka _____ se je pogovarjala z jezikoslovcem
_____. Pogovor je bil objavljen na _____
(mesto objave) _____ (čas objave). Glede na vrsto pogovora je
besedilo _____ (besedilna vrsta), sestavlja pa ga
_____ replik.

(3 točke)

2. Ob kateri priložnosti je nastalo besedilo?

(1 točka)

3. Pojasnite trditev, da je Bohoričeva slovnica *stranski produkt* Dalmatinove Biblije. Odgovor zapišite v dvostavčni povedi s pojasnjevalnim priredjem.

(3 točke)

4. S pomočjo 2. in 3. odstavka izhodiščnega besedila navedite tri argumente, da je na Jurija Dalmatina in njegove dosežke pomembno vplival Adam Bohorič.

- _____

- _____

- _____

(2 točki)

5. Preberite poved.

Njen pomen je bil predvsem simbolen, saj je obstoj takšne slovnice močno krepil jezikovno samozavest našega prostora.

5.1. V povedi poiščite besede z naglašnim ozkim e, naglašnim ozkim o in nenaglašnim polglasnikom.

Naglašeni ozki e	Naglašeni ozki o	Nenaglašeni polglasnik

(3)

5.2. Iz povedi izpišite:

– vse breznaglasnice ali naslonke: _____

– besedo z dvema naglasoma: _____

(2)

(5 točk)

6. V oglate oklepaje napišite izgovor obkroženih delov besed.

nekd[]anji []

v[]pliv []

Dalmatino[] []

v[]s []

i[]h[]ajala []

lju[]ski []

prodor[] []

plemki[] []

(4 točke)

8. Preberite odlomek slovarskega sestavka iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika² in rešite naloge.

črka -e ž (ř)

1. *znak za glas*: beseda ima tri črke; napisati črko a; vklesati črke v kamen; naslov je natisnjen z debelimi črkami /.../

♦ tisk. krepka črka z *debelimi potezami*; kurzivna črka *oblikovana postrani*; svetla črka s *tankimi potezami*

2. ed., knjiž. *kar predstavlja zunanjo stran povedanega*: to je tuje duhu in črki mojega spisa; ni prevzel duha njegovih del, ampak samo njihovo črko / slepo se držati črke zakona

• črke mi plešejo pred očmi *pri branju imam občutek, da niso pri miru*; ekspr. ni vse do črke tako, kot so te učili *popolnoma, čisto*; premisliti odgovor od prve do zadnje črke *od začetka do konca*; ne smeš razumeti po črki *dobesedno*; sklepi ne smejo ostati samo mrtva črka *se morajo uresničiti /.../*

- 8.1. V katerem pomenu je rabljena beseda *črka* v delu povedi /.../ o *slovnici slovenskega jezika*, ki se *zapisuje z latinskimi črkami*?

Napišite številko pomena: _____

(1)

- 8.2. V katerem delu slovarskega sestavka najdete besedno zvezo *svetla črka* in v kateri stroki se uporablja?

Del slovarskega sestavka: _____

Stroka: _____

(2)

- 8.3. Poved *Verjela je do črke vse, kar je povedal* vsebuje frazem. S pomočjo slovarskega sestavka poved preoblikujte tako, da boste frazem v njej nadomestili s slogovno nezaznamovano besedo. Preoblikovano poved napišite na novo.

Nova poved: _____

(2)

(5 točk)

10. Opazujte poved.

Slovenski protestanti so Juriju Dalmatinu omogočili kakovostno šolanje v tujini.

10.1. V katerem glagolskem naklonu je glagol v izpisani povedi?

Glagolski naklon: _____ (1)

10.2. Napišite obliki za preostala glagolska naklona in naklona poimenujte.

Oblika glagola: _____ Glagolski naklon: _____
 Oblika glagola: _____ Glagolski naklon: _____ (2)

10.3. Glagolu v povedi spremenite glagolski način in poved napišite na novo.

Nova poved: _____
 _____ (2)
 (5 točk)

11. 11.1. Tvorjenkam določite besedotvorna obrazila in poimenujte vrsto tvorjenke.

Besede, iz katerih so tvorjenke nastale	Tvorjenka	Besedotvorno obrazilo	Vrsta tvorjenke
ločiti	ločitev		
ob enem	obenem		
misliti	domisliti		
sam, zavest	samozavest		

(6)

11.2. Iz katere besede je tvorjena beseda *razvoj*?

_____ (1)
 (7 točk)

14. Tvorite povedi, v katerih se boste na nanašalnico Bohoričeva slovnica v povedi *Bohoričeva slovnica je bila natisnjena v Wittenbergu* navezovali z zahtevanim načinom navezovanja.

Izhodiščna poved: *Bohoričeva slovnica je bila natisnjena v Wittenbergu.*

Nanašalnica: *Bohoričeva slovnica*

- Navezovanje z zaimkom/pozaimljanje:

Poved: _____

- Navezovanje z osebno glagolsko obliko/morfemskim naveznikom:

Poved: _____

(3 točke)

15. Opazujte členitev po aktualnosti v povedi.

Adam Bohorič je Dalmatinovo prevajalsko delo spremljal že pred izdajo Biblije leta 1584.

- 15.1. Čemú je podatek o času dogajanja sporočevalec postavil na konec povedi?

(2)

- 15.2. Besedni red v povedi preoblikujte tako, da bo v jedru podatek o vršilcu dejanja.

(2)

(4 točke)

16. Opazujte besedilo.

Ker naslov vedno navajamo v okrajšani obliki, nam res zveni nenavadno. Bohoričeva slovnica se v resnici imenuje Proste zimske urice o latinskokranjski slovnici, o slovnici slovenskega jezika, ki se zapisuje z latinskimi črkami. Zakaj proste zimske urice? Tako se imenuje, ker je bila slovnica večinoma napisana v zimskem času ob korekturah Dalmatinove Biblije. Beseda arcticus ('zimski') pa ima tu še dodatni pomen, saj lahko pomeni tudi 'severni', slovnica je bila namreč natisnjena v Wittenbergu, na severu.

16.1. Kateri način razvijanja teme (slogovni postopek) prevladuje v besedilu? Obkrožite ustrezno možnost ob poševnicah in dopolnite poved.

V besedilu prevladuje opisovanje/pripovedovanje/razlaganje z

utemeljevanjem/obveščanje, saj so v besedilu tudi dva _____

odvisnika in dve _____ priredji.

(3)

16.2. Iz besedila izberite tri dejstva o Bohoričevi slovnici in jih predstavite v kratkem besedilu, v katerem bo prevladujoči način razvijanja teme (slogovni postopek) opisovanje.

Bohoričeva slovnica se imenuje _____

(3)

(6 točk)

17. V spodnjem besedilu je 10 jezikovnih napak. Popravite jih.

Čas reformacije in protestantizma je eno najpomembnejših obdobji v zgodovini slovenskega jezika. Z nastankom prvih knjig Slovenščina postane knjižni jezik, ki so ga na to dopolnili, ter nadgradili še Krelj, Dalmatin in Bohorič. Ta je poenotil tudi pisavo imenovano Bohoričica, ki se je uporabljala vse do sredine 19 stoletja in v kateri je pisal še Prešeren. V času reformacije smo dobili tudi prvo tiskarno na slovenskem in sodobni več jezični slovar. Vsi ti dosežki so odločilno prispevali k jezikovnem poenotenju slovenskega prostora in ohranjanju narodne zavesti v naslednjih stoletjih.

(5 točk)

